

היחס לגרים (המשך התשובה הנ"ל)

ואשר השיבך רבך שלא כהוגן והעציבך והכלימך וקראך כסיל - עבירה גדולה בידו, וחטא גדול חטא. וקרוב בעיני ששוגג הוא וראוי לו לבקש ממך מחילה, אף על פי שאתה תלמידו. ואחר כך יצום ויזעק ויתפלל ויכנע, אולי יתכפר לו וימחול לו האל יתעלה. וכי שיכור היה זה ולא ידע שבשלושים וששה מקומות הזהירה תורה על הגר? ואיה דבר 'יִגְר לֹא תוֹנֶה' (שמות כב, כ) - והיא אונאת דברים!

אילו אמר הוא האמת והיית אתה התועה, היה לו להסביר לך פנים ולדבר לך רכות. כל שכן שאמרת האמת והוא התועה. ועוד שזה דורש אחר הישמעאלים אם הם עובדי ע"ז אם לאו, היה לו לחוש לעצמו על הכעס. שכעס עד שהכלים גר צדק שלא כדין. וכבר אמרו רז"ל (שבת קה, ב): "כל הכועס יהיה בעיניך כעובד ע"ז".

דע שחובה שחייבתנו התורה על הגרים גדולה היא. על האב ועל האם נצטוונו בכיבוד ומורא, ועל הנביאים לשמוע להם, ואפשר שיכבד אדם ויירא וישמע ממי שאינו אוהבו. ועל הגרים ציוונו באהבה רבה המסורה ללב (דברים י, ט): "וְאָהַבְתֶּם אֶת הַגֵּר", כמו שציוונו לאהוב את שמו (שם ו, ה): "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".⁵ והקב"ה בכבודו אוהב גר, שנאמר (שם י, יח): "וְאָהַב גֵּר לְתַת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה".

וזה שקרא לך כסיל - תמה גדול הוא, אדם שהניח אביו ומולדתו ומלכות עמו וידם הנטויה והבין בעין לכו, ובא ונדבק באומה זו שהיא היום למתעב גוי, עבד מושלים,⁶ והכיר וידע שדתם דת אמת, וצדק והבין דרכי ישראל,⁷ וידע שכל הדתות גנובות מדתם, זה מוסיף וזה גורע, זה משנה וזה מכזב, ומחפה על ה' דברים אשר לא כן,

הערות - ילמד ענויים דרכו

- 5 כן כתב הרמב"ם בספר המצוות עשה רז: "וברוב המדרשות ביארו, שהאל יתעלה ציוונו על הגר כמו שציוונו על עצמו יתעלה. אמר: 'ואהבת את ה' אלוהיך' ואמר: 'ואהבתם את הגר'".
- 6 על כן נקרא 'גר צדק', כיוון שבא מאהבה. וכן כתב הרמב"ם בהל' איסורי ביאה יג, ד-טו: "המצווה הנכונה, כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול, או בשביל שררה שיזכה לה, או מפני הפחד בא להכנס לדת. ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה, מודיעין אותן כוכד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרשו. אם קיבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלים אותן, שנאמר: 'ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה'. לפיכך לא קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו. שכל החוור מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגיירי הצדק". ושם יד, א: "כיצד מקבלין גיירי הצדק? כשיבוא אחד להתגייר מן העכו"ם ויבדקו אחריו ולא ימצאו עילה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסוחפין ומטורפין ויסורין באין עליהן? אם אמר: אני יודע ואיני כדאי - מקבלין אותו מיד".
- 7 לשון הרמב"ם בהל' עבודה זרה א, ג על אברהם אבינו: "עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננו הנכונה..."

זה הורס יסודות וזה מדבר תהפוכות, והכיר הכל ורדף אחר ה' ועבר בדרך הקודש ונכנס תחת כנפי השכינה ונתאבק בעפר רגלי משה רבינו, רבן של כל הנביאים ע"ה, וחפץ במצוותיו, ונשאו לבו לקרבה לאור באור החיים, ולהעלות במעלת המלאכים, ולשמוח ולהתענג בשמחת הצדיקים, והשליך העולם הזה מליבו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב - מי שזו מעלתו, כסיל יקרא?

חלילה לך, לא כסיל קרא ה' שמך, אלא משכיל ומבין ופקח והולך נכוחות, תלמידו של אברהם אבינו, שהניח אבותיו ומולדתו ונטה אחרי ה'. ומי שברך את אברהם רבך ונתן לו שכרו בעולם הזה ולעולם הבא - הוא יברך אותך ויתן לך שכרך כראוי בעולם הזה ולעולם הבא. ויארץ ימך עד שתורה במשפטי ה' לכל עדתו. ויזכה אותך לראות בכל הנחמות העתידות לישראל. "וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ" (במדבר י, לב) "כִּי ה' דָּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל" (שם כט). משה ב"ר מימון זצ"ל.

השאלה הראשונה של ר' עובדיה הגר

⁸אמר משה ב"ר מימון מבני גלות ירושלם אשר בספרד זצ"ל: הגיע אלינו שאלות מרנא ורבנא עובדיה, המשכיל, המבין, גר הצדק, ישלם ה' פעולו ותהי משכרתו שלמה מעם ה' אלוהי ישראל אשר בא לחסות תחת כנפיו.

שאלת על עסקי הברכות והתפילות בינך לבין עצמך, או אם תתפלל בציבור, היש לך לומר: "אלוהינו ואלוהי אבותינו" ו"אשר קידשנו במצותיו וציוונו" ו"אשר הבדילנו" ו"אשר בחר בנו" ו"שהנחלת את אבותינו" ו"שהוצאתנו מארץ מצרים" ו"שעשה נסים לאבותינו" וכל כיוצא באלה העניינים.⁹

הערות - ילמד ענוים דרכו

8 שו"ת הרמב"ם סי' רצג; איגרות הרמב"ם מהדורת הגר"י שילת עמוד רלג.

9 בתנאים ובראשונים נחלקו בעניין:

משנה ביכורים א, ד: "אלו מביאין ולא קורין: הגר מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר 'אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו'. ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא. וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר: 'אלוהי אבות ישראל'. וכשהוא בבית הכנסת אומר: 'אלוהי אבותיכם'. ואם היתה אמו מישראל אומר 'אלוהי אבותינו'. וכן במכות יט, א: "אלא אמר רב אשי: כיון דאיכא בכורי הגר, דבעי למימר: 'אשר נשבע ה' לאבותינו' ולא מצי אמר".

אבל בירושלמי ביכורים א, ד: "תני בשם רבי יהודה: גר עצמו מביא וקורא, מה טעם? 'כי אב המון גוים נתתיך' - לשעבר היית אב לארם ועכשיו מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים. רבי יהושע בן לוי אמר: הלכה כרבי יהודה. אתא עובדא קומי דרבי אבהו והורי כרבי יהודה".

ובתוס' נחלקו בעניין - תוס' בבא בתרא פא, א: "ומכוח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון לפי שאינו יכול לומר 'שהנחלת לאבותינו ארץ טובה'... ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר 'לאבותינו', ולא קיימא לן כההיא משנה, אלא כר' יהודה דפליג עלה כדאייתא בירושלמי... והא דאמר בפרק בתרא דמכות 'כיון דאיכא גר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצי אמר' - אתי שפיר כר"י וסמך א'לתת לנו' - דסיפיה דקרא, והא דאמר ר"י בירושלמי דמביא וקורא - דווקא גר מבני קיני חותן

מסלול 1: יום ה, ט סיון

מסלול 3: יום א, י סיון

מסלול 2: יום ה, ט סיון

מסלול 4: יום ב, ט סיון

יש לך לומר הכל כתקנם, ואל תשנה. אלא כמו שיתפלל ויברך כל אזרח מישראל - כך ראוי לך לברך ולהתפלל, בין שהתפללת יחידי בין שהיית שליח צבור.

ועיקר הדבר, שאברהם אבינו הוא שלימד כל העם והשכילים והודיעם דת האמת וייחודו של הקדוש ברוך הוא ובעט בע"ז והפר עבודתה והכניס רבים תחת כנפי השכינה ולימדם והורם וציווה בניו ובני ביתו אחריו לשמור דרך ה' ¹⁰ כמו שכתוב בתורה (בראשית יח, ט): "פִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת אֶחָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' וְגו'". לפיכך כל מי שיתגייר עד סוף כל הדורות וכל המייחד שמו של הקדוש ברוך הוא כמו שהוא כתוב בתורה - תלמידו של אברהם אבינו ע"ה, ובני ביתו הם כולם, והוא החזיר אותם למוטב. כשם שהחזיר את אנשי דורו בפיו ובלימודו - כך החזיר כל העתידים להתגייר בצוואתו שציווה את בניו ¹¹ ואת בני ביתו אחריו. נמצא אברהם אבינו ע"ה הוא אב לזרעו הכשרים ההולכים בדרכיו ואב לתלמידיו ¹² וכל

הערות - ילמד עניים דרכו

משה דמצי אמר 'לתת לנו' שנטלו חלק בארץ, כדכתיב: 'זהיה הטוב שהוא אשר ייטיב וגו' והטבנו לך', שנתנו להן דושנה דיריחו כדאמר בספרי... ור"ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא דהיכי מצי למימר גר קורא אפי' מבני קיני 'ארמי אובד אבי' - דהיינו יעקב..."

אמנם הרמב"ם פסק כירושלמי (כדבריו בסוף האיגרת) - הל' ביכורים ד, ג; "הגר מביא וקורא, שנאמר לאברהם: 'אב המון גוים נתתיך' - הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי שכינה, ולאברהם היתה השבועה תחלה שיירשו בניו את הארץ". וכן פסקו הר"ש והרא"ש על המשנה שם, וכן כתב הרא"ש בשם ספר הזהיר. וכן פסקו הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א והר"ן בב"ב פא, א, המאירי במכות ט, א והמרדכי בשם רבנו יואל.

שולחן ערוך או"ח נג, יט: 'יש מונעים גר מלהיות ש"צ, ונדחו דבריהם'. וכן פסק בסי' קצט סעיף ג לעניין זימון וברכת המזון. וכן פסקו כל האחרונים.

וכתב בספר דרך אמונה, על הרמב"ם שם: 'ואף על גב דעכ"פ גרים לא נטלו חלק בארץ ומי עדיפי מנשים שאין קורין לפי שלא נטלו חלק בארץ? י"ל דגרים עדיפי, דראוין לירושת האבות אלא שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים, והרי הן כתינוקות שראוין לירש ואין להם אעפ"כ הרי הן כשאר כל אדם. ואף על גב שקורא 'ארמי אובד אבי' והוא אינו בנו של יעקב, י"ל דאע"ג דחז"ל דרשוהו על יעקב, מ"מ פשטיה דקרא קאי על אברהם כדפי' רשב"ם בחומש, דאברהם ארמי היה אובד וגולה מארץ ארם, כדכתיב: 'לך לך מארצך', וכדכתיב: 'זהיה כאשר התעו אותי אלוהים מבית אבי'. ולשון אובד ותועה אחד הוא... והא דקאמר 'ירעו אותנו המצרים' - אכלל ישראל קאי, והגר ג"כ בכלל ישראל. וי"א (רמב"ן ורשב"א בב"ב) דכל שלושת האבות הוו כאברהם, וכולם 'אב המון גוים'."

10 מה כוללת דרך ה' ? עיין בהערות מו"ר הגר"י שילת שהביא מקורות אלו: הל' דעות א, ז; הל' ק"ש א, ד; הל' מתנות עניים י, א; הל' עבדים ט, ח; פירוש המשנה לאבות ה, יז-יח; מו"נ א, טז.

11 עיין הל' תלמוד תורה א, ב; "כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו, שנאמר: 'והודעתם לבניך ולבני בניך'. ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצווה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינן בניו, שנאמר: 'ושנתתם לבניך, מפי השמועה ללמדו' בניך אלו תלמידיך' שהתלמידים קרויין בנים, שנאמר: 'ויצאו בני הנביאים'..."

12 מו"נ א, ז: 'מי שהורה למישהו דבר מה ולימדו סברה, הרי הוא כאילו הולידו, מבחינה שהוא בעל הסברה הזאת. משמעות זאת נקראו תלמידי הנביאים בני הנביאים, כפי שנסביר, בדבר שיתוף השם 'בן'. על פי השאלה זאת נאמר על אדם: 'זיחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא

גר שיתגייר¹³.

לפיכך יש לך לומר: "אלוהינו ואלוהי אבותינו", שאברהם ע"ה הוא אביך¹⁴. ויש לך לומר "שהנחלת את אבותינו" – שלאברהם נתנה הארץ שנאמר (שם יג, יז): "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה פי לך אתננה".

אבל "שהוצאתנו ממצרים" או "שעשית נסים לאבותינו" – אם רצית לשנות ולומר "שהוצאת את ישראל ממצרים" ו"שעשית נסים עם ישראל" – אמור. ואם לא שינית – אין בכך הפסד כלום מאחר שנכנסת תחת כנפי השכינה ונלווית אליו אין כאן הפרש בינינו ובינך. וכל הנסים שנעשו – כאילו לנו ולך נעשו. הרי הוא אומר בישעיה (נו, ג): "ואל יאמר בן הנקר הנלוה אל ה' לאמר: ה'בדל יבדילני ה' מעל עמו" – אין שום הפרש כלל בינינו ובינך לכל דבר¹⁵.

הערות – ילמד ענויים דרכו

את שמו שת', וכבר הוסבר לך לפני כן מה היא משמעות צלם אדם ודמותו. ומכאן שכל הילדים שקדמו לו לא הגיעו לכך שתהיה להם הצורה האנושית באמת, אשר היא צלם אדם ודמותו ואשר נאמר עליה: בצלם אלוהים ובדמותו, ואילו על שת אשר לימד אותו אדם הראשון והביאו לידי הבנה, ובשל זאת הגיע לשלמות האנושית נאמר: 'ויולד בדמותו כצלמו'..."

13 סוכה מט, ב: "נדיבי עמים נאספו עם אלוהי אברהם – אלוהי אברהם ולא אלוהי יצחק ויעקב? אלא אלוהי אברהם שהיה תחילה לגרים". רש"י: "בנדיבת לבו להתגייר". ומהרמב"ם משמע שהמיוחד באברהם שהוא הראשון שעסק בגיור ולימוד דרך ה', כפי שכתב בהל' עבודה זרה א, ג.

וד"ל הרמח"ל בדרך השם ב, ד, ד: "ומרוכ טובו וחסדו ית', גזר ונתן מקום אפילו לענפי שאר האומות, שבבחירתם ומעשיהם יעקרו עצמם משורשם, ויוכללו בענפיו של אברהם אבינו ע"ה אם ירצו. והוא מה שעשהו ית"ש לאברהם אב לגרים, ואמר לו: 'ונברכו בכך כל משפחות האדמה'. ואולם אם לא ישתדלו בזה, ישארו תחת אילנותיהם השורשיים כפי עניינם הטבעי".

14 ומה עם יצחק ויעקב? הרמב"ן והריטב"א כב"ב מפרשים שגם על יצחק ויעקב נאמר "אב המון גויים". עוד י"ל שעצם הכללתו בעם ישראל בהיותו בן אברהם הוא יכול לומר כחלק מהאומה, שיצחק ויעקב אבות האומה.

15 דברי הרמב"ם כאן סותרים לכאורה את דבריו בהל' מעשר שני ונטע רבעי יא, יז: "ישראל ומזרים מתוודים (וידוי מעשרות), אבל לא גרים ועבדים משוחררים, מפני שאין להם חלק בארץ, והרי הוא אומר 'ואת האדמה אשר נתת לנו'".

ועיין באור יקרות שם: "ולי נראה דהטעם הוא דגבי בכורים מביא וקורא משום ד'לאבותינו' דקאמר – קאי לאברהם וזרעו אחריו, וכבר כתב רבינו דאברהם אבינו נקרא אב המון גויים ואף הגרים נקראים בניו והאיל ונכנסו תחת כנפי השכינה. וז"ש רבינו: 'ולאברהם היתה השבועה תחילה' והגר שפיר נקרא בן לאברהם אבינו... אבל גבי וידוי מעשר דכתיב 'כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש' – לא קאי לאברהם, דהא אברהם לא נאמר לו שהיא ארץ זבת וכו' אלא ודאי דקאי איוצאי מצרים. והנה רש"י ז"ל בפי' החומש תיקן זה שכתב כאשר נשבעת וכו' לתת לנו וקיימת ארץ זבת וכו' וכמ"ש הרא"ם ז"ל שם דזבת חלב וכו' לא הוזכרה בשבועת האבות אלא מיוצאי מצרים ואילך עיין שם. ומחמת זה סבירי ליה לרבינו דלא קאי אלא ליוצאי מצרים. ולפיכך כתב דהגר אינו מתוודה, שלא נקרא בן אלא לאברהם דווקא".

והנה דברים אלו נסתרים מהדברים שכתב הרמב"ם כאן באיגרת. אם כי גם כאן הבחין הרמב"ם בין

מסלול 1: יום ה, ט סיון	מסלול 3: יום א, י סיון
מסלול 2: יום ה, ט סיון	מסלול 4: יום ב, ט סיון

ודאי יש לך לברך: "אשר בחר בנו" ו"אשר נתן לנו" ו"אשר הנחילנו" ו"אשר הבדילנו". שכבר בחר בכך הבורא יתעלה והבדילך מן האומות ונתן לך התורה שהתורה לנו ולגרים¹⁶, שנאמר (במדבר טו, טו-טז): "הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם לדתיכם ככם כגר יהיה לפני ה'. תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם".

ודע כי אבותינו שיצאו ממצרים רובם עובדי ע"ז היו במצרים, נתערכו בגוים ולמדו מעשיהם, עד ששלח הקדוש ברוך הוא משה רבינו¹⁷ ע"ה רבן של כל הנביאים והבדילנו מן העמים והכניסנו תחת כנפי השכינה, לנו ולכל הגרים¹⁸, ושם לכולנו חוקה אחת.

ואל יהא יחוסך קל בעיניך. אם אנו מתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, אתה מתייחס למי שאמר והיה העולם. וכך מפורש בישעיה (מד, ה): "זֶה יֹאמֶר לֵה' אֲנִי, וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם יַעֲקֹב".

וכל מה שאמרנו לך בעניין הברכות שלא תשנה, כבר ראייה לזה ממסכת בכורים, תמן תנינן: "הגר מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר: אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו. וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר: אלוהינו ואלוהי אבות ישראל. וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר: אלוהינו ואלוהי אבותינו" – זהו סתם משנה. והיא לר' מאיר ואינה הלכה, אלא כמו שנתפרש בירושלמי, תמן אמרינן: "תני בשם ר' יהודה:

הערות - ילמד ענוים דרכו

שמדריך את ר' עובדיה לבין מה שפסק להלכה.
16 דרך השם ב, ד, ה: "ואמנם ענפי אילנו של אברהם אבינו ע"ה, הכוללים, הנה הם עד ששים רבוא, שהם אותם שיצאו ממצרים ונעשית מהם האומה הישראלית, ולהם נחלקה ארץ ישראל. וכל הבאים אחריהם, נחשבים פרטים לתולדות הכוללים האלה. והנה לאלה ניתנה התורה, ואז נקרא שעמד אילן זה על פרקו. ואולם חסד גדול עשה הקב"ה עם כל האומות, שתלה דינם עוד עד זמן מתן התורה, והחזיר התורה על כולם שיקבלוה, ואם היו מקבלים אותה, עדיין היה אפשר להם שיתעלו ממדריגתם השפלה. וכיון שלא רצו, אז נגמר דינם לגמרי, ונסתם השער בפניהם סיתום שאין לו פתיחה. ואך זה נשאר לכל איש ואיש מן הענפים בפרטיהם, שיתגייר בעצמו ויכנס בבחירתו תחת אילנו של אברהם אבינו".

17 רמב"ם הל' עבודה זרה א, ג: "וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותן, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחר".

18 בניגוד לרמב"ן שכתב עה"פ "ויחן שם ישראל נגד ההר" – ולא הערב רב, כי רק לישראל נתנה התורה והיה המעמד. וכן בכוזרי א, כו-כו: "אמר הכוזרי: לפי זה אין תורתכם מחייבת כי אם אתכם בלבד! אמר החבר: אמנם כן! כל מי שנלווה עלינו מן האומות כיחיד יבואהו מן הטוב אשר ייטיב עמנו האלוה, אבל שווה לא ישווה אלינו. כי אילו היה חיוב התורה מצד מה שהאלוה ברא את כולנו, היו שווים בה כל בני אדם, כלבן כשחור, כי כולם בראויו ית'. אולם חיוב התורה עלינו הוא מצד מה שהוציאנו האלוה ממצרים, ומצד היות לו התחברות עמנו, בהיותנו סגולה בני אדם". וכן א, קב-קג. ובאמת אלו שתי בחינות: סגולה ובחירה, ואכמ"ל.

גר עצמו מביא וקורא. מאי טעמיה? 'כי אב המון גוים נתתיך' - לשעבר היית אבי לאברהם, מיכאן ואילך אב לכל הבריות. ר' יהושע בן לוי אמר: הלכה כר' יהודה. אתא עובדא קמיה דר' אבהו והורי כר' יהודה". - הנה נתברר לך שיש לך לומר: "אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו". ושאברהם אב לך ולנו ולכל הצדיקים, ללכת בדרכיו. והוא הדין לשאר הברכות והתפילות שלא תשנה כלום. וכתב משה ב"ר מימון זצ"ל.

שאלות מנחות:

- ✦ אברהם יצר שני שורשים: בנים ותלמידים. אולם איך הגר הזה קשור לתלמידי אברהם שהיו בזמנו?
- ✦ בעוד שלגבי חיוב התורה פשוט לרמב"ם שגם הגרים חייבים - מכוח משה שהנחיל אותה לכולם, באשר לניסי מצרים ויציאת מצרים הוא פוסח על שני הסעיפים ומותיר לגר לבחור כרצונו. מדוע?
- ✦ כיצד מסתדר היחס האוהב שאנו צריכים לתת לגרים עם האמירה של חז"ל: "קשים גרים לישראל כספחת"¹⁹?
- ✦ אם הגר מיוחס לאברהם, מדוע הרמב"ם מסיים שאנו מיוחסים לאברהם יצחק ויעקב והוא לה'?

הערות - ילמד ענויים דרכו

19 רמב"ם הל' איסורי ביאה יג, יח: "ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת, שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו. צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאווה וכן רוב הנסיונות האספסוף היו בהן תחילה".

מסלול 1: יום ד, ט סיון	מסלול 3: יום א, י סיון
מסלול 2: יום ה, ט סיון	מסלול 4: יום ב, ט סיון